

ĐORĐE
MILOSAVLJEVIĆ
JAGODIĆI

KNJIGA III

Maske i lagumi

■ Laguna ■

Copyright © 2012, Đorđe Milosavljević
Copyright © ovog izdanja 2012, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Maske i lagumi

Inspirisana stvarnim likovima i događajima, ova je priča, kao i njeni protagonisti, u potpunosti izmišljena. Ili, kako su to već objaviti tamburaši: „...hajd' da pevamo šta istina nije!“

I

Nalik na ostrvo svetla u moru okolne tame, kaštel je plovio kroz ravničarsku noć, nošen žustrom muzikom i pripitim žamorom ljudskih glasova.

Ispred kaštela, uredan niz kočija i dokona grupa kočijaša čekali su svoje mušterije.

Iza kaštela, jedna prilika s maskom na glavi i brijačem u ruci odlučila je da više ne čeka.

II

Sa čašom vina u ruci, Jovan je prišao otvorenim vratima salona. Naravno, ništa se unutra nije promenilo otkako ga je pre kratkog vremena napustio; bilo je podjednako bučno, ali mu je to sada još više smetalo. Muzičari su naizgled zaneseno svirali, a gosti naizgled zaneseno igrali fokstrot. Pili su svi, ili je bar tako izgledalo – na sve strane caklile su se kristalne čaše i oči gostiju. Jovanov pogled kao da je bio ugašen umorom, koji ni čaša vina u ruci nije mogla da odagna – ipak, živo je leteo po salonu kao da nekog traži. Stajao je tako neko vreme, onda se povukao u hodnik. Kao privučen nekom jasnom i opipljivom silom, odatle je produžio do stepeništa koje je vodilo na tavan. Za njim je polako zamirao žamor maskenbala.

Kao da se boji da mu prilika grofa Petra Jagodića negde ne promakne, pogled mu je sve vreme bio prikovan za stepenice, čak i dok mu nisu bile u vidnom polju. Kad su se stepenice konačno ukazale pred njim, tamo nije bilo nikoga. Stajao je neko vreme u njihovom podnožju, kao da prikazi grofa Petra Jagodića pruža još jednu šansu da

se pred njim pojavi. Onda je naglo ispio vino, spustio čašu na rukohvat ograde i odlučno pošao nazad, hodnikom ka gostinskoj sobi.

Prislonio je glavu na vrata kao da želi da se odmori. Sa druge strane se nije čulo ništa. On polako otvori vrata i proviri u sobu. Unutra je vladala jednolična tama – kada mu se oči na nju navikoše, on primeti Borjaninu siluetu. Nepomično je sedela u fotelji, kao da spava. On zakorači unutra, zapazivši i nejasne nabore ćebeta kojim je bila ogrnuta. Koraknu još jednom, dovoljno čujno da se Borjana okrene prema njemu. Pogledala ga je mirno. Ako je na njenom licu i bilo nekog izraza, u sobi nije bilo dovoljno svetla da ga on razazna.

– Zaboravila si da zaključaš vrata...

Glas joj je, za razliku od lica, bio jasan:

– Nisam. Namerno sam ih ostavila tako...

Prišao joj je još korak. Pri bledejoj noćnoj svetlosti koja se kroz prozor prelivala u sobu, sad su mogli da vide jedno drugo dovoljno za kratak nemušć razgovor. Jovan podigne obrve u pitanje. Borjana se slabašno osmehnu, ali ostade nema. On joj neodređeno pokaza glavom prema salonu odakle su dopirali muzika i žamor glasova.

– Buka ti ne smeta?

Jedna ruka ispliva ispod ćebeta i nehajno mahnu.

– Ne. Bar znam da u blizini ima ljudi...

Jovan joj priđe sasvim blizu, malo se nagnu ka njoj i prošapta:

– Znam koga si videla na tavanu!

Ona se trže u fotelji, kao da se opekla. Pogledala ga je sumnjičavo, kao da je laže ili izaziva. Ona oslobođena ruka vrati se pod ćebe, u toplu bezbednost.

– Osećaš se na vino...

Niti svi pijanci lažu, niti svi trezvenjaci govore istinu. Nisu svi razgovori između pijanih i treznih bitka između istine i laži, ma ko da je na strani istine, i Jovan je to znao.

– Nisam pijan, Borjana. Maločas sam video isto što i ti. Borjanine oči se raširiše, sa nadom i nevericom.

– Video si ga?...

– Da, jesam.

Nastala je tišina u kojoj su govorili samo njihova lica i oči. Njene su ga posmatrale dugo i ispitivački. Tražila je u njegovim ozbiljnost i potvrdu da nije izgubila razum – a ako jeste, bar potvrdu da u ludilu nije sama. Jovan je mirno izdržao njen pogled. Ako je nešto video, bio je u to siguran – čitala je sa njegovog lica Borjana.

Iz grudi joj se ote blag uzdah, ramena potvrdiše smirivanje. Dotad su u njenim grudima bili samo strepnja i strah, a sad je bilo i makar malo utehe i razumevanja.

– Šta ćemo onda, Jovane? Nas dvoje, a toliko utvara oko nas...

– Ne brini, Borjana.

Sa čuđenjem je pomislio da mu reči možda zvuče prazno i neubedljivo. Zato je zaštitnički spustio dlan na njeno rame. Telo joj se, posle malopredašnjeg opuštanja, sad ponovo zateglo, onda se malo ispravila u fotelji u koju je bila potonula. Ipak se nije izmakla i oni ostadoše, jedno pored drugog, spojeni jednostavnim ali čvrstim dodirom njegovog dlana i njenog ramena, kao da poziraju za porodičnu fotografiju.

– Bio ovaj kaštel uklet ili ne, ja ću to rešiti – reče tad Jovan sa nekom novom snagom i rešenošću.

Ona ga pogleda kao dete koje očekuje da roditelj potvrdi dato obećanje.

– Hoćeš?

– Da, hoću. Ti se sad odmaraj.

Nežno ju je prislonio nazad u fotelju. Ona se promeškotaljila, našla ugodan položaj i umirila se. Jovan se osmehnuo:

– Skoro da sam zahvalan zbog ovoga. Više volim da sam ja taj koji brine, nego da o meni brinu.

Ona je ćutala i gledala ga. On se tad naže i poljubi je u slepoočnicu. Potom se okrenu, pođe odlučno ka sobnim vratima i iščeze. Borjana je ostala ušuškana u fotelji – prvi put u ovom kaštelu nije se osećala usamljenom.

III

Kraj osvetljene terase kaštela, deo mraka koji ju je okruživao iznenada se pokrenu. Prilika u kostimu poklade odvojila se od lepljive tame i približila terasi. Još uvek u zaklonu mraka, osmatrala je kaštel neko vreme. Terasa je bila mirna i pusta, privid živosti davali su joj jedino muzika i glasovi koji su dopirali iz salona.

Poklada se još jednom osvrnula oko sebe, odlepila se konačno od mraka i ušla u kaštel.

IV

Branko je otpijao kratke gutljaje i preko ivice čaše osmatrao salon, tačnije onaj njegov ugao gde je sa čašom konjaka u ruci sedeo Mihalj i naizgled nezainteresovano posmatrao parove koji su upravo završavali ples. Među njima je bio i njegov pređašnji sagovornik, Kanački, sa suprugom. Oni se izdvojiše od ostalih i priđoše mu. Kao da očekuju nastavak njihove prepirke, sledila su ih još dva-tri para.

– Ti ne igraš, Mihalju? – Kanački mu se obrati.

Mihalj rezignirano odmahnu čašom u kojoj je ćilibarski titrao konjak.

– Pa, Jovan se potrudio da mi otera pratilju...

Gospođa Kanački se neodređeno, i upravo zato vraogolasto, nasmeši.

– Ima još dama raspoloženih za ples.

Ruka i čaša sa konjakom sad su mirovali na naslonu fotelje, ali je vrh izglandane Mihaljeve cipele skakutao na prekrštenoj nozi.

– Vidim, ali mislim da moram da se pazim.

Kanački se osvrnu po sali u potrazi za konobarom i šampanjskim osveženjem.

– Čega da se paziš?

Vrh Mihaljevog prsta podignu se iznad ruba čaše, konjak u njoj se opet zatalasao.

– Predatorski raspljoženih modernih žena – koje, kako reko, u plesu vide samo zamenu za čulnu ljubav.

Njegove reči izazvaše glasan smeh okupljenih muškaraca, i nešto tiše negodovanje žena. Gospođa Kanački preuze odgovornost da žamor, kikot i coktanje sroči u prekor.

– Bože, Mihalju... Ti baš ne biraš reči.

– Vidiš, Milena, a i svi vi, ostali...

Kao i svi vešti govornici, Mihalj oseti vrednost trenutka i pažnju slušalaca, te odluči da napravi pauzu. Bio je u pravu. Celo društvo, alkoholom razgaljeni muškarci i plesom zagrejane dame, zbilo se oko govornika, očekujući vatromet lascivnosti. Mihaljeva ruka sa čašom konjaka podigla se sa naslona do visine očiju. Kratko je proučavao ćilibarske nijanse tečnosti, potom otpio mali gutljaj i, kao da piće smatra jedinim dostojnim sagovornikom, progovorio zagledan u čašu.

– Francuska je u Prvom svetskom ratu izgubila svakog desetog muškarca, a Srbija čak i više. A znate li kako je jedan naučnik opisao rat? Kao najveću polnu katastrofu koja je ikada zadesila čovečanstvo...

Ponovno pominjanje škakljive teme ispunilo je očekivanja publike, kroz nju prođe žamor odobravanja. Kanački odluči da konjaku i njegovom raspričanom uživaocu uputi izazov.

– Hoćeš reći da smo mi muškarci njene najveće žrtve?

– Tačno tako – klimnu Mihalj glavom i Kanačkom i konjaku. – Mi smo generacija slomljenih muškaraca i ranjenih očeva.

Iako im razgovor trenutno nije davao poseban povod, žene zažagoriše, a gospođa Kanački se obrati glavnom *causeuru* ove večeri.

– A mi, Mihalju? – upita. – Šta bi rekao za nas, žene?

– Rekao bih da ste vi žene protagonisti pravog polnog boljševizma.

Mihaljev odgovor u trenu uguši smeh među damama. Gospođa Kanački ga pogleda iskreno uvređena.

– Mihalju, pobogu!...

– Milena, saslušaj me do kraja, molim te... – prekide je on nestrpljivo i molećivo. – Vidiš, u Francuskoj i Britaniji žene i nemaju pravo glasa, a u Nemačkoj i Italiji kažu da je majčinstvo jedina funkcija i istinsko rodoljublje svake žene...

– Pa šta i ako kažu? Mi živimo u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca. A uskoro, ako je tačno ono što pričaju, u Kraljevini Jugoslaviji...

– U tome i jeste stvar. Ovde se žene emancipuju koliko i u Sovjetskoj Rusiji – samostalno rade, razdvode se, suzbijaju moć Crkve, i dovode u pitanje i sve druge patrijahalne vrednosti...

Od početnog tona razbibrige, razgovor je prelazio u ozbiljne vode. Što zbog Mihaljevih reči, što zbog udaljavanja od prvobitne teme, žene su tiho i između sebe negodovala. Kanački pokuša da popravi atmosferu.

– Mihalju, zar ne misliš da preteruješ?

– Ne, nego mislim da su te takozvane Jugoslovenke samo seme budućeg jugoslovenskog boljševizma.

Ceo razgovor time postade nepriličan i salonu i soareu; uporno ponavljanje neprijatne i odbojne reči „boljševizam“ iznenada rasturi društvo okupljeno oko Mihalja.

Milena Kanački odmahnu rezignirano glavom, uhvati supruga pod ruku i povede ga ka muzičarima. Odlazeći, okrenula se još jednom ka Mihalju i preko ramena mu dobacila:

– Pričaj ti šta hoćeš, Mihalju, mi odosmo plesati...

– Nemojte da vas ja u tome sprečavam, Milena – istegnu se Mihalj u fotelji da bi bio siguran da će ga čuti. – Konačno, neko to zove i konzumiranjem braka, zar ne?

Društvo se udaljilo prema muzičarima i prepustilo tancu. Mihalj je ostao sam, zagledan ponovo u svoju čašu. Branko je iskoristio priliku, brzo mu prišao i ljubazno mu se obratio:

– Mihalju, nešto bih da s tobom porazgovaram...

– Kako da ne? – spremno uzvratil Mihalj. – Reci, Branko... Branko se osvrte oko sebe.

– Mislim da je bolje da odemo na neko mirnije mesto. Evo, u kabinetu će sigurno biti tiše...

On pokaza glavom u tom pravcu. Mihalj sleže ramenima – bilo mu je svejedno gde će razgovarati, u salonu ili kabinetu, dokle god ima raspoloženih slušalaca – onda ispi još malo konjaka i ustade, ne ispuštajući čašu iz ruke. Branko je pošao napred, probijajući se kroz gomilu, a Mihalj za njim prokrčenom stazom.

Kad su stigli do kabineta, Branko propusti Mihalja unutra, potom i sam uđe i zatvori masivna vrata za sobom. Muzika iz salona odjednom utihnu do neprepoznatljivosti. Mihalj se sa čašom konjaka u ruci opušteno ugnezdio u fotelju, gledajući veselo u Branka.